

rijksuniversiteit
 groningen *Decide*
 Member of the *dutch* group

Een regionale duurzaamheidsindex voor Noord-Nederland:

de 'Easy'-Tool

Samenvatting van de benadering en conclusies op twaalf hoofdimensies¹

Louisa A. Firnenburg

Frans N. Stokman

Afdeling Sociologie Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

John Dagevos

Telos

Brabants Centrum voor Duurzame Ontwikkeling

Universiteit van Tilburg

¹ Het volledige rapport met de provinciale scores op 34 indicatoren is te downloaden van de website <https://www.rug.nl/gmw/sociology/news/de-Easy-Tool.pdf>

Inhoudsopgave

Samenvatting van de benadering.....	2
Conclusies op twaalf hoofddimensies	3
Referenties	8

© Copyright Afdeling Sociologie, Rijkuniversiteit Groningen

Rapport van de Afdeling Sociologie, Rijkuniversiteit Groningen in samenwerking met
Decide(dutch), VNO-NCW Noord en het Brabants Centrum voor Duurzame Ontwikkeling van de
Universiteit van Tilburg

Groningen, 26 mei 2016

Samenvatting van de benadering

Tot nu toe wordt het percentage economische groei gezien als de belangrijkste indicator hoe goed het met Nederland gaat. Iedereen realiseert zich wel dat welvaart en welzijn niet alleen van de economische welvaart afhangen, maar ook van vele andere zaken, zoals van onze gezondheid, hoe wij sociaal met elkaar omgaan en van de kwaliteit van de natuur om maar de belangrijkste dimensies te noemen (Fleurbaey, 2013; IPCC, 2013). Ook daar worden tal van studies naar gedaan en de stand van zaken over gerapporteerd, maar dat gebeurt meestal in aparte studies en rapporten. Daardoor is het moeilijk voor de verantwoordelijke instanties om het relatieve belang te bepalen tussen deze verschillende dimensies van welzijn. Bovendien is het vaak niet duidelijk wie nu verantwoordelijk is om beleid te ontwikkelen en in te grijpen. Is dat de nationale overheid, de provincies, de gemeenten of private partijen zoals het bedrijfsleven afzonderlijk of in samenwerking met elkaar. In de literatuur wordt daarom gepleit om regionale indices te maken voor elke verantwoordelijke partij waarmee die partij prioriteiten tussen verschillende beleidsgebieden kan maken op grond van urgentie voor verbetering. Bovendien wordt er in de literatuur voor gepleit deze indices gemakkelijk leesbaar en toegankelijk te maken, bijvoorbeeld door de urgentie aan te geven met de kleuren van een verkeerslicht: groen voor oké, geel voor ‘in de gevaren zone’ en rood voor hoge urgentie tot ingrijpen.

In dit rapport wordt de benadering van de regionale indices overgenomen en toegepast op de drie Noordelijke provincies. De belangrijkste actoren in de Noordelijke provincies zijn de provinciale besturen, de waterschappen, de gemeenten en de bedrijven¹. In dit rapport presenteren wij, naast deze aanpak, alleen een eerste meting van een regionale duurzaamheidsindex voor de drie Noordelijke provinciale besturen in Groningen, Friesland en Drenthe om duurzame ontwikkeling in de regio te monitoren. Daarmee laten wij de bruikbaarheid van een meetinstrument zien dat aangepast is aan de specifieke ecologische en sociale omstandigheden in de regio. Wij bevelen uitdrukkelijk aan deze aanpak jaarlijks te herhalen en uit te breiden naar de gemeenten, de waterschappen en bedrijven en daartoe middelen vrij te maken. De recente samenwerking met het Tilburgs bureau TELOS geeft daartoe de inhoudelijke, technische en personele infrastructuur die daarvoor nodig is.

De hier gepresenteerde index is dan ook een gebruikersvriendelijke index waarmee snel inzichten worden gegenereerd in de stand van zaken op twaalf hoofddimensies van duurzaamheid in de regio. Elk van de hoofddimensies is weer gemeten op basis van een aantal indicatoren.² Daarmee hebben wij de belangrijkste methodologische suggesties uit de internationale literatuur in onze index gebruikt, namelijk dat

- de index eenvoudig te gebruiken moet zijn,
- de belangrijkste dimensies van duurzaamheid in de regio moet indiceren en

¹ De huishoudens worden niet als partij gezien omdat zij geen directe beleidsmatige invloed kunnen uitoefenen.

² De resultaten op het niveau van de indicatoren wordt gegeven in het volledige rapport, hier beperken we ons alleen tot de twaalf hoofddimensies

- de index betrekking moet hebben op die duurzaamheidsaspecten die ook daadwerkelijk door de regionale actoren kunnen worden beïnvloed.

Het uiteindelijke resultaat is de 'easy'-tool.³ Op de 'easy' duurzaamheidsindex zal direct zichtbaar zijn waar acties noodzakelijk zijn op beleidsterreinen waarvoor de provincies, en in de toekomst gemeenten, waterschappen en bedrijven verantwoordelijk zijn om duurzaamheid te bereiken.

Duurzaamheid is volgens de Brundtland Commissie een "ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties in gevaar te brengen om in hun eigen behoeften te voorzien". Het doel van duurzaamheid is vervolgens om benodigde hulpbronnen onbeperkt beschikbaar te houden, ook voor toekomstige generaties. De ecologische dimensie is dan ook een essentiële voorwaarde voor het sociaaleconomisch functioneren van een systeem (zie figuur 1). Een duurzame situatie vereist voldoende draagkracht in ecologische en sociaaleconomische zin in de maatschappij

(zie o.a. Mayer, 2008; Graymore et al., 2010; Rockström et al., 2009).⁴ Daarom staan beide dimensies centraal in de easy-index.

Figuur 1. Hiërarchie tussen de duurzaamheidsdimensies.

Conclusies op twaalf hoofddimensies

In onderstaande figuren zijn de resultaten voor de drie provincies zo gerapporteerd dat onmiddellijk zichtbaar is welke dimensies

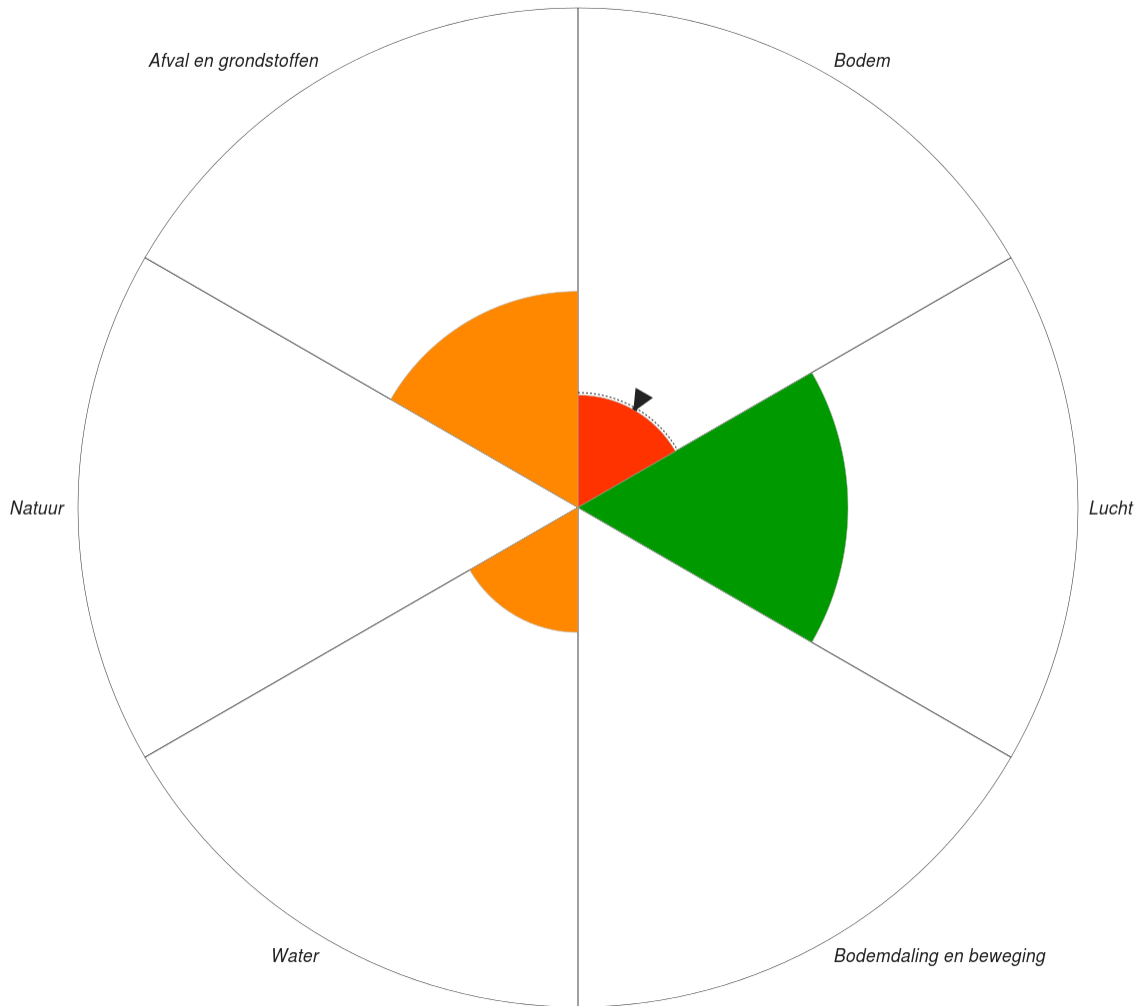
- de hoogste prioriteit behoeven (rood),
- extra beleid vragen omdat men anders in de gevarenzone komt (oranje),
- in redelijk goede staat verkeren (groen)
- in optimale staat verkeren (goud).

De kleuren geven aan tussen welke grenswaarden de provincies zich bevinden, terwijl de mate waarin de kleur doorgetrokken is naar de buitenste ring van de cirkel de afstand ten opzichte van de maximale score aangeeft. De grenswaarden worden gerapporteerd in een appendix in het volledige rapport. Omdat de scores van de provincies op elke hoofddimensie bestaan uit een gemiddelde score op een aantal indicatoren, komen de kleuren op deze hoofddimensies niet in de buurt van de buitenste cirkel.

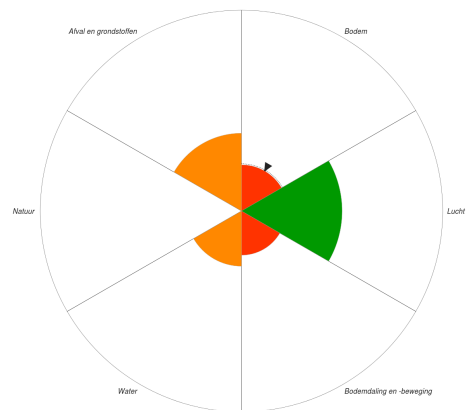
³ De Integrated Sustainability Index (ISI) genaamd, oftewel (uitgesproken) de 'easy'-tool (de easy-index)

⁴ Een meer uitgebreide lijst van referenties wordt gegeven in het volledige rapport.

Friesland Ecologisch

Drenthe Ecologisch

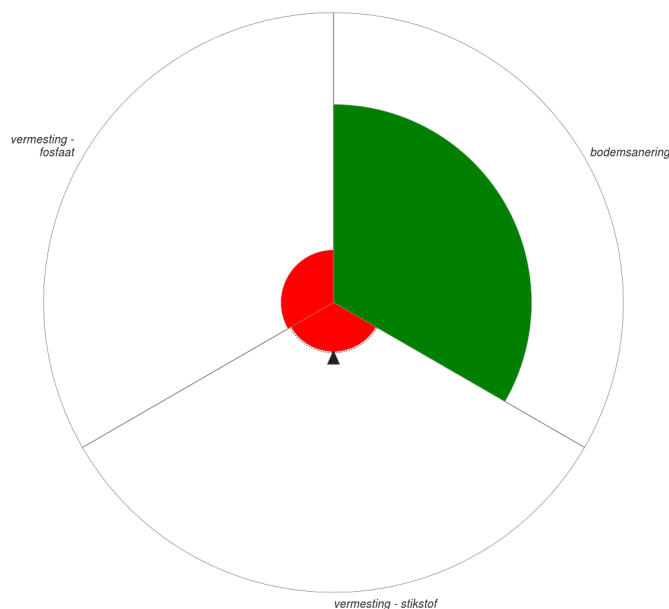
Groningen Ecologisch

Op de **ecologische as** onderscheiden wij zes hoofddimensies: afval en grondstoffen, bodem, lucht, bodemdaling en -beweging, water en natuur. Voor de natuur ontbreken de gegevens helaas volledig. Deze dimensie hebben we toch in de cirkels opgenomen omdat wij vinden dat deze in een totale ecologische scoring niet mag ontbreken en tot de verantwoordelijkheid van de provincies behoort.

Op de ecologische as presteert Friesland het beste van de drie provincies en is daarom als grote cirkel weergegeven. De Drentse lucht- en waterkwaliteit heeft achterstand in vergelijking met Friesland en Groningen, terwijl de Drentse bodemkwaliteit minder verontrustend is dan die van de andere twee provincies. In Groningen is daarnaast de bodemdaling en -beweging alarmerend. Voor Friesland en Drenthe hebben wij hierover geen data in ons bestand, maar het is bekend dat deze provincies tot nu toe geen of nauwelijks last hiervan hebben.

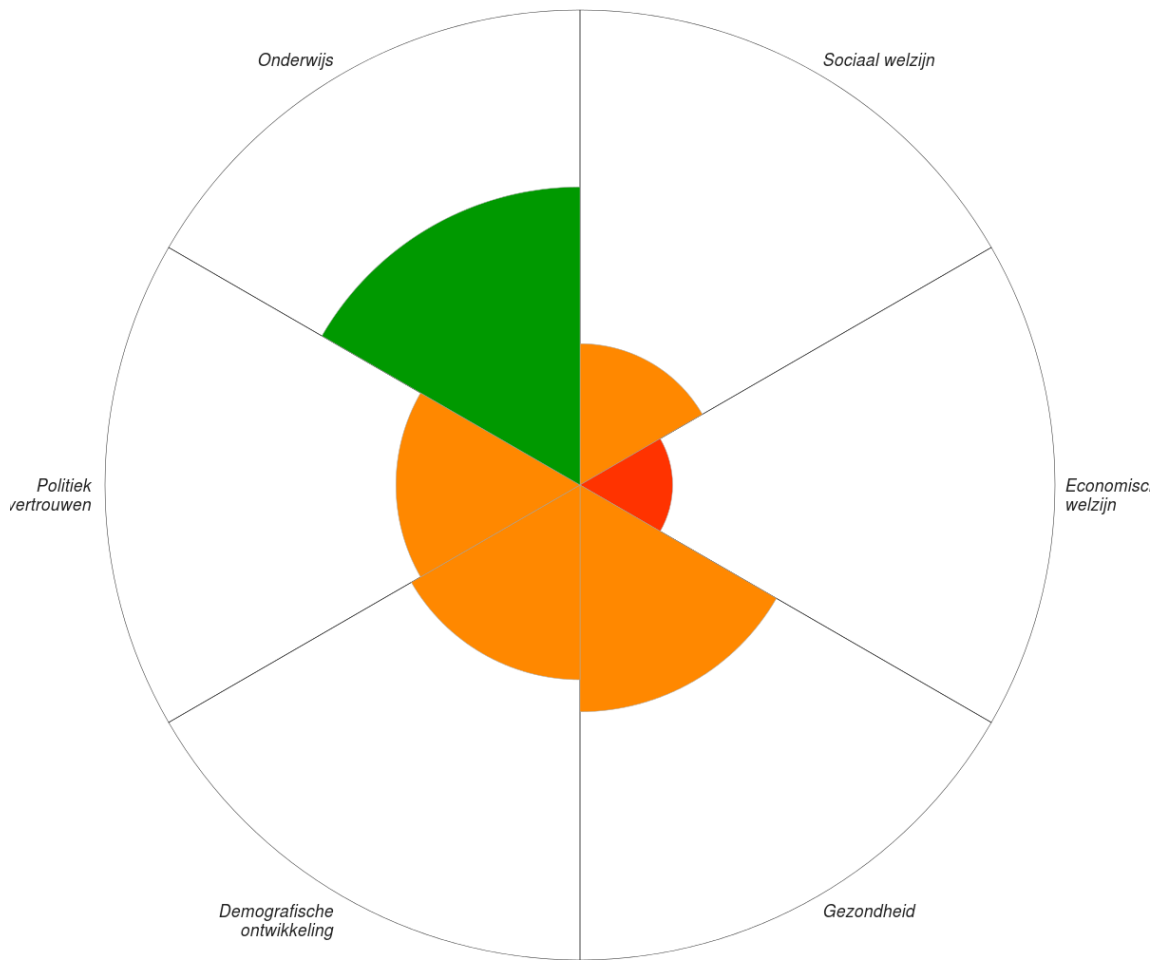
Over het algemeen is de toestand van de ecologische dimensie matig tot slecht in de drie noordelijke provincies en vraagt dan ook meer aandacht in onze ogen.

Voor alle dimensies is het aanbevolen om na te gaan hoe de score op een hoofddimensie is opgebouwd uit die van de onderliggende indicatoren. Alleen dan krijgt men inzicht in de specifieke deelgebieden waar aangepast beleid vereist is. Als voorbeeld geven we hieronder de scores van Drenthe op de dimensie bodem. We zien dan dat de slechte score van Drenthe veroorzaakt wordt door de vermessing met fosfaat en stikstof⁵, terwijl Drenthe wel goed scoort op bodemsanering.

⁵ Een inwaartse pijl in het taartdiagram geeft aan dat de waarde van de betreffende indicator in vergelijking met het jaar daarvoor achteruitgegaan is. Deze vergelijking tussen jaren is nog maar voor een beperkt aantal indicatoren beschikbaar.

Groningen Sociaaleconomisch

Friesland Sociaaleconomisch

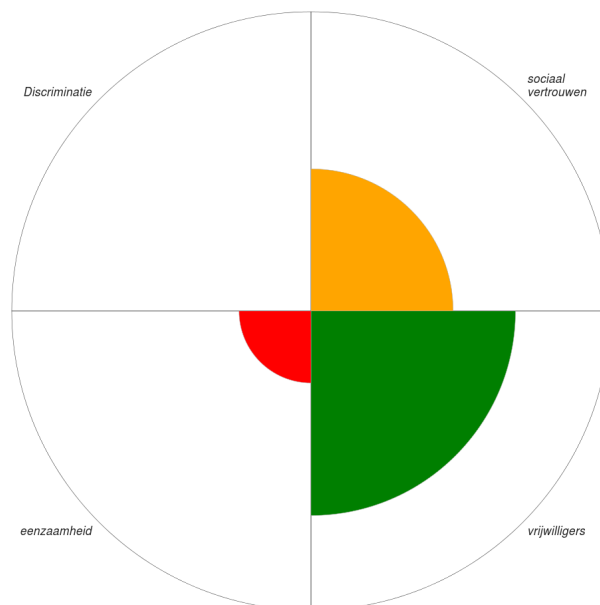
Drenthe Sociaaleconomisch

Op de **sociaaleconomische as** onderscheiden wij zes hoofddimensies: onderwijs, sociaal welzijn, economisch welzijn, gezondheid, demografische ontwikkeling, en politiek vertrouwen.

Op de sociaaleconomische as presteert Groningen het beste van de drie provincies en is daarom als grote cirkel weergegeven. Om een goed inzicht in de Groningse problematiek te krijgen is een splitsing tussen Groningen Stad en de Groningen platteland absoluut noodzakelijk, een splitsing die wij in dit rapport met onze gegevens niet konden maken.

Op de sociaaleconomische as is de demografische ontwikkeling, dat wil zeggen ontgroening en vergrijzing, zeer alarmerend in Drenthe en Friesland. In Groningen is deze matig, maar net als in Friesland en Drenthe heerst in de provincie krimp. Daarnaast zijn zowel sociaal welzijn, het economische welzijn en politiek vertrouwen matig in alle provincies. Het onderwijs, gemeten door het percentage hoog opgeleiden, is op een duurzaam niveau in Groningen, terwijl Friesland beter scoort op de duurzaamheid van gezondheid. In Drenthe is op dit aggregatie niveau geen sprake van een duurzame situatie; de meeste indicatoren zijn matig.

Wederom geldt dat voor alle dimensies het aanbevolen is om na te gaan hoe de score op een hoofddimensie is opgebouwd uit die van de onderliggende indicatoren. Als voorbeeld geven we hieronder de scores van Friesland op de dimensie sociaal welzijn. We zien dan dat met name de eenzaamheid in Friesland een probleem is.

Referenties

- Fleurbaey, M., & Blanchet, D. (2013). *Beyond GDP: Measuring welfare and assessing sustainability*. Oxford University Press.
- Graymore, M. L. M., Sipe, N. G., & Rickson, R. E. (2010). Sustaining human carrying capacity: A tool for regional sustainability assessment. *Ecological Economics*, *69*(3), 459-468.
- Intergovernmental Panel On Climate Change (IPCC) (2013). Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2013: The Physical Science Basis*. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)]. New York, NY; Cambridge: Cambridge University Press.
- Mayer, A. L. (2008). Strengths and weaknesses of common sustainability indices for multidimensional systems. *Environment International*, *34*(2), 277-291.
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S., Lambin, E. F., . . . Schellnhuber, H. J. (2009). A safe operating space for humanity. *Nature*, *461*(7263), 472-475.